

६९

हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

जीतपुरसिमरा उपमहानगरपालिका

जीतपुरसिमरा राजपत्र

खण्ड:५

संख्या: २४

प्रमाणिकरण मिति: २०७९/१२/१२

भाग १

जीतपुरसिमरा उपमहानगरपालिका

वन ऐन, २०७९

प्रस्तावना

नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेको वनलाई सामुदायीक वन लगायत समुदायमा आधारित वन र निजी वनका माध्यमबाट दिगो व्यवस्थापन गरि वनमाथिको सामुदायिक तथा निजी अधिकारको सुनिश्चितता, जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण एवं अनुकूल, जैविक विविधता संरक्षण, वातावरणीय सेवाको प्रवर्द्धन र पर्यटन एवं वन उद्यमको विकास गर्दै वन पैदावारको सदुपयोग र सोबाट प्राप्त लाभको न्यायोचित बाँडफाँड गर्दै दिगो विकास, सामाजिक तथा आर्थिक सम्बूद्धि लैङ्गिक तथा समाजिक न्याय हासिल गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२१ र २२६ तथा स्थानीय सरकार संचानल ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी जीतपुरसिमरा उपमहानगरपालिकाको सातौं नगर सभाद्वारा वन ऐन, २०७९ जारी गरिएको छ।

परिच्छेद एक
प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यस ऐनको नाम “वन ऐन २०७९” रहेको छ।
- (२) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अको अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:

६९
हरिलाल पुरी
प्रशासकीय अधिकृत

- (क) “उपभोक्ता समूह” भन्नाले वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन, व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्नको लागि १२ बमोजिम गठन भई दफा १३ बमोजिम दर्ता भएको उपभोक्ता समूहलाई जनाउँदछ।
- (ख) “कबुलियती वन” भन्नाले दफा २६ बमोजिम व्यवस्थापन गरिने राष्ट्रिय वनलाई जनाउँदछ।
- (ग) “गैरकाष्ठ वन पैदावार” भन्नाले वनमा रहेका वा वनमा उत्पन्न भएकावा वन बाहिर रहेका रुखहरूबाट उत्पादित काठ र दाउरा बाहेकका जर्डीबुटी तथा अन्य सबै जैविक उत्पत्तिका सामानलाई जनाउँदछ।
- (घ) “चिडीयाखाना” भन्नाले संरक्षण शिक्षा, मनोरंजन, प्रजनन, वंशाणु श्रोत संरक्षण, अध्ययन अनुसन्धान गर्ने उद्देश्यले जीवजन्तुको परस्थानमा प्रदर्शनीमा राखी व्यवस्थापन गरिएको स्थानलाई जनाउँदछ।
- (ङ) “जैविक मार्ग” भन्नाले वन्यजन्तुहरू एक वासस्थानबाट अको वासस्थानमा आवत जावत गर्ने क्षेत्र वा वन जंगल वा वन क्षेत्रलाई जनाउँदछ।
- (च) “टाँचा” भन्नाले काठ वा खडा रहेका रुखमा लिइने छाप, चिन्ह वा निशानालाई जनाउँदछ।
- (छ) “धार्मिक वन” भन्नाले दफा २७ बमोजिम संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिएको राष्ट्रिय वनलाई जनाउँदछ।
- (ज) “निजी वन” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै व्यक्तिगत वा संस्थाको हक पुग्ने निजी जग्गामा लगाई हुकाएको वा संरक्षण गरिएको वनलाई जनाउँदछ र सो शब्दले परिवारको निजी जग्गामा रहेको पारिवारिक निजी वन समेतलाई जनाउँदछ।
- (झ) “राष्ट्रिय वन” भन्नाले यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक, वन सरकार द्वारा व्यवस्थित वन, वन संरक्षण क्षेत्र, साझेदारी वन, कबुलियति वन र धार्मिक वन समेतलाई जनाउँदछ।
- (ञ) “वन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रूपमा रुखहरू वा बुट्यानले ढाकिएको क्षेत्रलाई जनाउँदछ।
- (ट) “वन पैदावार” भन्नाले वनमा रहेका वा पाइएका वा वनबाट ल्याइएका देहायका वन पैदावारलाई जनाउँदछ:
- (१) काष्ठजन्य वन पैदावार
  - (२) जर्डीबुटी गैरकाष्ठ वन पैदावार र
  - (३) चट्टान, ढुङ्गा, माटो, नदिजन्य र खनिज पदार्थ।
- (ठ) “वन सिमाना चिन्ह” भन्नाले राष्ट्रिय वनको सिमाना छुट्याउन लगाइएको काठ, ढुङ्गा, सिमेन्ट वा अरु कुनै वस्तुको खम्वा वा चिन्हपटलाई जनाउँदछ र सो शब्दले प्रचलित कानून बमोजिम जग्गा नापजांच गरि तयार गरिको नक्सामा अंकित वन सिमाना चिन्हलाई समेतलाई जनाउनेछ।
- (ड) “वन क्षेत्र” भन्नाले निजी स्वामित्वको हक भोगको र प्रचलित कानूनले अन्यथा व्यवस्था गरेको बाहेकको वन सिमाना लगाइएको वा नलगाइएको वनले घेरीएको वा वनत्र रहेको घाँसे मैदान, खर्क, बाटो, पोखरी, ताल तलैया, सिमसार, नदी, खोलानाला, बगर, पर्ति वा ऐलानी जग्गाले ओगटेको क्षेत्र समेतलाई जनाउँदछ।
- (ढ) “व्यवस्थापन योजना” भन्नाले वातावरणीय सन्तुलत कायम राखी वनको विकास, संरक्षण तथा वन पैदावारको उपयोग र बिकी वितरण गर्न तयार गरिएको र यस ऐन एवं प्रचलित कानून बमोजिम स्वीकृत वनसम्बन्धी कार्य योजनालाई जनाउँदछ।
- (ण) “वातावरणीय सेवा” भन्नाले वन क्षेत्रको पारिस्थितिकीय प्रणालीबाट प्राप्त हुने देहाय बमोजिमको सेवा र सोबाट प्राप्त हुने लाभलाई जनाउँदछ:
- (१) कार्बन सेवा
  - (२) जैविक विविधताको संरक्षण
  - (३) जलाधार तथा जलचक्र प्रणाली
  - (४) पर्यापर्यटन

६४

हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

(५) वातावरणीय सेवा प्रदान गर्ने अन्य वस्तु, सेवा वा लाभ ।

- (त) “वातावरणीय परीक्षण” भन्नाले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम गरिने संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन समेतलाई जनाउदछ ।
- (थ) “सामुदायमा आधारित जलवायु अनुकूल” भन्नाले अनुकूलन योजना तर्जुमा सम्बन्धी प्रचलित मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू र यस नगरपालिकाको अनुकूल योर्जनालाई समेत मध्यनजर गर्दै उपभोक्ता समुहलाई आफ्नो स्थानीय समुदायको लागि अनुकूल योजना तर्जुमा र कार्यन्वयन गर्ने कार्य लाई समेत जनाउँदछ ।
- (द) “सामुदायिक वन” भन्नाले यस ऐन र वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम उपभोक्ता समूहलाई सामुदायिक वनको रूपमा हस्तान्तरण गरिएको वनलाई जनाउँदछ ।
- (ध) “सार्वजनिक जग्गा” भन्नाले जग्गा र वन सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम परिभाषित गरीए अनुसार यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा पहिचान र सिमांकन गरिएका सार्वजनिक जग्गालाई जनाउँदछ ।
- (न) “नगरपालिका” भन्नाले जीतपुरसिमरा उपमहानगरपालिकालाई समझनु पर्दछ ।
- (प) “सम्बन्धित निकाय” भन्नाले जीतपुरसिमरा उपमहानगरपालिकालाई समझनु पर्दछ ।

परिच्छेद दुई

वनको सीमा निर्धारण, भू-उपयोग र वन क्षेत्रमा विकास आयोजना सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

३. वनको सिमाना निर्धारण:

- (१) वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले यस नगरपालिकासंग समन्वय र छलफल गरी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका साथै आवश्यकता अनुसार वन सिमानामा रहेको निजी जग्गावालाहरूलाई समेत सहभागि गराई राष्ट्रिय वनको सिमाना निर्धारण गरि वन सिमाना चिन्ह लगाउनु पनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम वन सिमाना निर्धारण गरी तयार गरिएको नक्शामा यस नगरपालिकाको प्रमुखले प्रमाणित गरी सोको एक प्रति यस नगरपालिकामा र एक प्रति प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयमा अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

४. वन सिमानाका लागि जग्गा प्राप्त गर्न सक्ने:

- (१) दफा ३ बमोजिम वनको सिमाना कायम गर्दा वन संरक्षणको दृष्टिकोणले आवश्यक भएमा वनको सिमानासंग जोडिएको सार्वजनिक जग्गा वा निजी जग्गा वा त्यस्तो जग्गामा रहेको कुनै भौतिक संरचनाहरू समेत नगर कार्यपालिकासंग छलफल गरी संघीय कानून बमोजिम वनको सिमाना भित्र पारी वन सिमाना कायम गर्न सकिने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम घर जग्गा समेत वन सिमाना भित्र पार्नु पर्ने भएमा घर जग्गा प्राप्ति र सोको क्षतिपूर्ती सम्बन्धी व्यवस्था वनसम्बन्धी संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (३) वन सिमानाभित्र परेको जग्गाको वनसम्बन्धी संघीय कानून बमोजिम लागत कट्टा गर्नु पनेछ ।
- (४) राष्ट्रिय वनमा परेको निजी जग्गाको लागत कट्टा गरिएमा प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालय र मालपोत कार्यालयले सोको जानकारी नगरपालिकाको कार्यपालिका समक्ष दिनुपनेछ र यस नगरपालिकाले सोही बमोजिम निजी जग्गाको भूमी करसम्बन्धी लगत कट्टा गर्नु पर्नेछ ।

५. वनसम्बन्धी भू-स्वामित्व:

- (१) यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेको वनमाथिको भू-स्वामित्व सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछ:
  - क) यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको भू-स्वामित्व यसै नगरपालिकामा निहित रहने छ ।
  - ख) यस नगरपालिकामा राष्ट्रिय वनको रूपमा रहेका वन क्षेत्रका जग्गाहरूमाथिको भू-स्वामित्व वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम नेपाल सरकारमा रहनेछ ।
  - ग) सामुदायिक वन लगायत समुदायमा आधारित वन क्षेत्रका जग्गाहरू सामुदायिक जग्गाको रूपमा रहने छ ।

४
हरिलाल पुरी
सम्बन्धित प्रश्नासकीय अधिकृत

(२) प्रथाजनित रूपमा संरक्षण र व्यवस्थापन हुदै आएका बनहरूमा परम्परागत रूपमा स्थापित प्रथाजनित संस्थाको अधिकार रहनेछ ।

(३) नेपाल सरकारले यस नगरपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन, भोगाधिकार प्रदान वा अन्य कुनै किसिमले कसैलाई हक हस्तान्तरण गर्ने निर्णय गर्नुपूर्व यस नगरपालिकाको कार्यपालिका, सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह र कुनै स्थानमा प्रथाजनित संस्था भएमा सो को समेत सहमति लिनु पर्ने छ ।

६. वन व्यवस्थापन प्रणाली:

(१) यस नगरपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वनलाई सामुदायिक वन र आवश्यकता अनुसार समुदायमा आधारित अन्य वन वा प्रथाजनित वनको रूपमा व्यवस्थापन गरिने छ ।

(२) विभिन्न किसिमका वन व्यवस्थापन प्रणालीहरू मध्ये सामुदायिक वन व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।

(३) यस नगरपालिकाको सार्वजनिक जग्गामा रहेको वनलाई सामुदायिक वनको रूपमा विकास र व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ र उपभोक्ता समूहले सार्वजनिक जग्गामा रहेको वन व्यवस्थापन नगरेमा नगरपालिकाले आफैले वा कुनै संघ संस्थाका माध्यमबाट व्यवस्थापन गर्न गराउन सक्नेछ ।

७. भू-उपयोग योजना र वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन:

(१) यस नगरपालिका वा अन्य सम्बन्धित निकायले भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा यस नगरपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वनलाई वन क्षेत्रको रूपमा नै कायम गर्नु पर्ने छ ।

(२) यस नगरपालिकाको क्षेत्र भित्रभित्र रहेको कुनै पनि वनहरूमा कुनै पनि किसिमको बसोबास वा पुनर्वास गर्ने गराइने छैन ।

तर प्राकृतिक प्रकोप पिडित घरधुरीहरूलाई प्रकोप व्यवस्थापन गर्न लाग्ने अवधिभर वनको कुनै क्षेत्रमा वन विनास नहुने गरी अस्थायी बसोबास गराउन सकिने छ ।

(३) नेपालको संविधान बमोजिम भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकूम्बासीलाई रुख बिरुवा नभएको कुनै क्षेत्रको जग्गा उपलब्ध गराउन पर्ने भएमा भुमि सम्बन्धि प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।

(४) वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन गर्नु पर्ने भएमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहको सहमति लिई मन्त्रिपरिषद् बाट अनुमति प्राप्त भएमा मात्र वन क्षेत्रको भू-उपयोग परीवर्तन गर्न पाइनेछ ।

८. वन क्षेत्रमा विकास आयोजना सञ्चालन:

(१) वन क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना वा राष्ट्रिय गौरवको योजना संचालन गर्ने, क्षेत्रिपूर्ति प्रदान गर्ने र वन क्षेत्रको पुनर्स्थापना गर्ने सम्बन्धी व्यवस्थाहरू वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना वा राष्ट्रिय गौरवको आयोजना बाहेक अन्य आयोजनाको लागि वन क्षेत्रको प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

तर यस नगरपालिकाले आफ्ना स्थानीय विकास आयोजनाको लागि वन क्षेत्रको प्रयोग गर्नुपर्ने भएमा प्रभावित स्थानीय समुदायसंगको सहमतिमा वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरि नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई निश्चित वन क्षेत्र प्रयोग गर्न सक्ने छ ।

(३) यस नगरपालिकामा नक्षामा वन क्षेत्रको रूपमा रहेको तर वन कायम नरही विभिन्न किसिमका सार्वजनिक प्रयोजनका लागि उक्त वन क्षेत्रको जग्गा उपयोग भइरहेको अवस्था रहेमा उक्त वन क्षेत्रको जग्गालाई सोहि सार्वजनिक प्रयोजनको लागि उपयोग गरि सो वन क्षेत्रको जग्गा बराबर उपयुक्त जग्गामा वन क्षेत्रको विकास गर्न सकिनेछ ।

९. वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा क्षेत्रिपूर्ति दिनुपर्ने:

६४
जाल पुरा
सम्बन्ध प्रशासकीय अधिकृत

- (१) कुनै पनि प्रयोजनको लागि वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा सोबाट प्रभावित हुने उपभोक्ता समूह र प्रथाजनित संस्थाहरूसंग पुर्वसूचित सहमति लिनु पर्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा कुनै प्रभाव पर्ने भएमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूह र अन्य प्रभावित समुदायलाई प्रचलित कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (३) राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना र अन्य कुनैपनि विकास आयोजनाले वन पैदावार कटान, संकलन,ओसार पसार र घाटगढी गर्दा लाग्ने खर्च सम्बन्धी विकास आयोजनाले नै व्यहोर्नु पर्ने छ ।

१०. वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य खनिज पदार्थको प्रयोग:

- (१) यस नगरपालिका अन्तर्गत राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थको संकलन तथा प्रशोधन सम्बन्धी कार्य गर्दा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरि यस नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिमको नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थको मूल्य र स्थानीय कर भुक्तानी गरे पश्चात मात्र उत्खनन गर्न पाइने छ ।
- (२) राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ संकलन तथा प्रशोधन गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको प्रचलित मापदण्डहरूका साथै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम यस नगरपालिकाले तर्जुमा गरेको मापदण्डहरूको समेत पालना गर्नुपर्नेछ ।
- (३) सामुदायिक वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ संकलन गर्दा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहको पूर्वसहमति लिनु पर्नेछ ।
- (४) राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थको सर्वेक्षण तथा उत्खनन गर्दा खानि तथा खनिज पदार्थ, वन र वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।
- (५) यस नगरपालिकाले राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ बिक्रि वितरण बाट प्राप्त रकममध्ये कम्तिमा २५ प्रतिशत रकम सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह मार्फत प्रभावित क्षेत्रको वन तथा वातावरण संरक्षणमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।
- (६) सामुदायिक वन क्षेत्रमा रहेको नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ उत्खनन गर्नु पर्ने भएमा उपभोक्ता समूहको वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा व्यवस्था गरि सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले तेस्तो खनिज पदार्थ बिक्रि गर्न सक्ने छ ।

११. वन क्षेत्रमा वातावरणीय मापदण्डको पालना:

- (१) वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने भनि निर्धारण भएका प्रस्तावहरू यस नगरपालिकामा रहेको वन क्षेत्र मा कार्यान्वयन गर्नु पूर्व उक्त प्रस्तावहरूका बारेमा वातावारणीय अध्ययन गरि सो सम्बन्धी प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय बाट स्वीकृत भएको हुनु पर्नेछ ।
- (२) यस नगरपालिकाले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम आफैले स्वीकृत गर्न पाउने किसिमका वातावारणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्दा संक्षिप्त वातावारणीय अध्ययन कार्यविधिमा उल्लेखित मापदण्डको पालना गर्नु पर्नेछ ।
- (३) यस नगरपालिकाको वन क्षेत्रमा कार्यान्वयन गरिने कुनै पनि प्रस्तावहरूका बारेमा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी गर्दा नगरपालिकाको कार्यपालिका बैठकमा छलफल गरी राय सुझाव र परामर्श लिएको हुनुपर्नेछ ।
- (४) वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र स्वीकृतीका क्रममा पालना गर्नु पने सार्वजनिक सुनुवाई लगायतका अन्य बिषयहरू प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

६९

हरिलाल पुरी

मृदुलगरी प्रशासकीय अधिकृत

१२. समन्वय समितिको गठन:

- (१) यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि नगरपालिकामा देहायबमोजिमका प्रतिनीधि भूलुप्तगरी नगर स्तरीय वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन गरिनेछ।
- (क) नगर प्रमुख - संयोजक
- (ख) नगर उप-प्रमुख - सदस्य
- (ग) कार्यपालिका सदस्य मध्ये १ महिला सहित २ जना - सदस्य
- (ड) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
- (च) साझेदारी वनमा प्रतिनीधित्व गर्ने कार्यपालिका सदस्यहरु - सदस्य
- (छ) नगर प्रमुखले तोकेको नगर स्थित सामुदायिक वनको प्रमुख वा प्रतिनिधि ३ जना - सदस्य
- (ज) पर्सा राष्ट्रिय निकुञ्जको प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- (झ) डिभिजन वन कार्यालय को प्रमुख वा प्रतिनिधि - सदस्य
- (ज) नगरस्थित मध्यवर्ति सामुदायिक वन समूह उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष वा प्रतिनिधिहरु - सदस्य
- (ट) नगर प्रमुखले तोकेको कबुलियती वन समूह, नीजि वन र भू-संरक्षण समूहका सज्जालहरूबाट १ जना प्रतिनिधि - सदस्य
- (ठ) फरक क्षमता भएको वन संग सम्बन्धित समूहबाट प्रतिनीधित्व हुने गरी उप-प्रमुखले तोकेका १ जना - सदस्य
- (ड) पर्यटन क्षेत्रमा कार्य गर्ने संगठन वा संस्थाको प्रतिनिधि १ जना नगर प्रमुख ले मनोनित गरेका - सदस्य
- (ढ) नगरपालिकाको सम्बन्धित शाखाको प्रमुख - सदस्य सचिव

१३. समन्वय समितिको बैठक:

- (१) समन्वय समितिको बैठक प्रत्येक चौमासिकमा एक पटक पर्ने गरी वर्षमा कम्तीमा तीन पटक बस्नेछ।
- (२) समन्वय समितिको बैठक संयोजकले सदस्य सचिवसंग परामर्श गरी तोकेको मिति, स्थान र समयमा सदस्य सचिवले बोलाउने छन्।
- (३) समन्वय समितिको बैठकमा छलफल हुने विषयहरु सहितको सूचना सदस्य सचिवले बैठक बस्नु अगावै सबै सदस्यहरूलाई दिनुपर्नेछ।
- (४) समन्वय समितिको बैठकमा ३३ प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरु उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ।
- (५) समन्वय समितिको बैठकको अध्यक्षता संयोजकले, संयोजकको अनुपस्थितिमा नगर उप प्रमुखले गर्नुपर्नेछ।
- (६) समन्वय समितिले वनसंग सरोकार राखे कुनै विशेषज्ञ, व्यक्ति वा सरोकारवाला निकायका प्रतिनीधिलाई आवश्यकता अनुसार बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ तर त्यस्तो आमन्त्रित व्यक्तिलाई बैठकमा मतदान गर्ने अधिकार हुनेछैन।
- (७) समन्वय समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णयिक मत दिनेछन्।
- (८) बैठकमा भएका निर्णयलाई सदस्य-सचिवले निर्णय प्रमाणित गराई राख्नुपर्नेछ र कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ।
- (९) बैठक संचालन सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समन्वय समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१४. समन्वय समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार: समन्वय समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (१) समग्र वनक्षेत्रको व्यवस्थापन गर्न नयाँ योजना बनाउने साथै कार्यान्वयनमा रहेका समय सापेक्ष योजनाको पुनरावलोकन गरी पारदर्शी र समयसापेक्ष बनाउने ।
- (२) वन, वन्यजन्तु, वातावरण, जैविक विविधता सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा, संशोधन र परिमार्जन गर्ने प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने ।
- (३) वनक्षेत्रको संरक्षण, सम्बद्धन, दिगो व्यवस्थापन, सदुपयोग र अध्ययन अनुसन्धान गर्न सरोकारवालाहरुको सहमति जुटाउने ।
- (४) वन क्षेत्र व्यवस्थापनका लागि जनचाहना, वनको हैसियत, उपभोक्ताको क्षमता र राष्ट्रिय महत्वलाई समेत मध्यनजर राखी सहमतिका आधारमा वनको व्यवस्थापन पद्धति चयन गर्न वन क्षेत्रका नगर स्थित क्षेत्रगत निकायहरु, समितिहरु तथा वन कार्यालयलाई सल्लाह र सुझाव दिने ।
- (५) वनक्षेत्र व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित सबै प्रकारका योजना, कार्ययोजनाहरु साथै प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन लगायतका विषयमा सरोकारवालासंग अन्तरकिया/छलफल गरी सो विषयमा आवश्यक राय प्रतिकृया दिने ।
- (६) वनक्षेत्रको विकाससंग सम्बन्धित आयोजनाहरुको पहिचान, प्राथमिकीकरण र कार्यक्रम तर्जुमा गरी स्थानीय निकायका विकास कार्यक्रमसंग कार्यगत तादम्यता मिलाउने विषयमा सहजीकरण गर्ने ।
- (७) वनक्षेत्र, राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष, सिमसार र संरक्षित क्षेत्रलाई अतिक्रमण एवं क्षति हुन नदिने तथा अतिक्रमण हटाई वनक्षेत्रलाई पूर्ववत प्राकृतिक वातावरण कायम गर्ने कार्यमा सहमति जुटाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संयन्त्र/कार्यक्रम तयार गरी संचालन गर्ने ।
- (८) राष्ट्रिय नीति बमोजिम स्थानीय वनक्षेत्र घटन नदिन प्रतिबद्ध रहने ।
- (९) वन पैदावारको माग र उत्पादनका आधारमा सरोकारवालासंगको समन्वयमा आपूर्तिको दिगो र सरल व्यवस्था मिलाउने ।
- (१०) सहभागितामुलक वन व्यवस्थापन प्रणालीमा अधारित समूहको वन पैदावार बिक्री वितरण गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको साजश्व दरमा नघट्ने गरी न्यूनतम मूल्य निर्धारण गर्ने ।
- (११) सरकारी, गैह सरकारी संस्था र उपभोक्ता समूहहरुको वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित वार्षिक कार्यक्रम तथा अन्य जानकारी अद्यावधिक गर्ने ।
- (१२) सम्बन्धित निकाय लगायत सेवा प्रदायक संस्था तथा व्यक्ति मार्फत कार्यक्रम संचालन तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।
- (१३) समन्वय समितिले नियमित वार्षिक कार्यक्रमको साथै दातृ संस्थाको पहलमा वनक्षेत्र विशेष कार्यक्रम संचालन गर्न चाहेमा प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (१४) वन क्षेत्रसंग सम्बन्धित नगर स्तरीय निकायहरुको पंचवर्षीय योजनाको मध्यावधि मूल्यांकनमा सहयोग गर्ने ।
- (१५) वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित विषयमा वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभागसंग समन्वय गरी अध्ययन अनुसन्धान कार्य गर्ने ।
- (१६) वनक्षेत्रसंग सम्बन्धित अन्य प्रचलित कानूनले तोकेको काम गर्ने ।

परिच्छेद तीन

उपभोक्ता समूह सम्बन्धी व्यवस्था

१५. उपभोक्ता समूहको गठन:

हरिलाल पुरी

प्रमाण प्रशासकीय अधिकृत

- (१) यस नगरपालिकामा सामुदायिक हितको लागि सामुहिक रूपमा कुनै वनं क्षेत्रको संरक्षण र पर्दिगो व्यवस्थापन गरि वन पैदावारको न्यायोचित उपयोग गर्न, सामाजिक र आर्थिक विकास गर्न एवं वन व्यवस्थापनमा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण प्रवर्द्धन गर्न चाहने त्यस्तो वनको सम्बन्धित उपभोक्ताहरूले यस ऐन र वन सम्बन्धि प्रचलित संघीय कानूनमा निर्धारित प्रक्रिया अवलम्बन गरि यस नगरपालिकासँगको समन्वय र छलफलका साथै सहभागितामूलक रूपमा उपभोक्ता समूह गठन गर्न सक्ने छन् ।
- (२) उपभोक्ता समूह गठन गर्दा परम्परागत रूपमा वन उपयोग गर्दै आएका उपभोक्ताहरू सहित सम्बन्धित सबै घरधुरीलाई सदस्यको रूपमा समावेस गर्नु पर्नेछ र उपभोक्ता समूहको विधानमा यसरि पहिचान गरिएका सबै घरधुरीबाट एक महिला र एक पुरुषको नाम साधारण सदस्यको रूपमा समावेश गर्नुपर्नेछ ।
- (३) उपभोक्ता समूहको कार्यसमितिको अवधी बढीमा चार वर्षको हुनेछ र उपभोक्ता समूहको कार्यसमितिको अध्यक्ष वा सचिवमध्ये एक जना महिला र उपाध्यक्ष तथा कोषाध्यक्ष्यसरि मध्ये एक जना महिला सहित लैङ्गिक समानताका साथै समाजिक रूपमा समावेशीकरण कायम गर्नु पर्नेछ ।

१६. उपभोक्ता समूहको दर्ता:

- (१) दफा १५ बमोजिम गठित उपभोक्ता समूहको दर्ताका लागि यस नगरपालिकाको वन तथा वातावरण शाखाको सुझाव र वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको ढाँचामा निर्धारित विधान सहित डिभिजन वन कार्यालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस, निवेदन र विधान प्राप्त भएमा डिभिजन वन कार्यालयको वन अधिकृतले आवश्यक अध्ययन गरि त्यस्तो उपभोक्ता समूहलाई दर्ता गरि निर्धारित ढाँचामा दर्ता प्रमाण-पत्र प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपभोक्ता समूह गठन र विधान दर्ताको क्रममा डिभिजन वन कार्यालयले यस नगरपालिकासंग समन्वय गरि छलफल गर्नु पर्नेछ र उपभोक्ता समूहको गठन, विधान तर्जूमा र उपभोक्ता समूह दर्ताको लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (४) उपभोक्ता समूहको विधानमा समावेश गर्नु पर्ने बिषय र उपभोक्ता समूहलाई प्रदान गरिने प्रमाणपत्रको ढाँचाहरू वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानूनमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (५) दफा १५ र यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि वन सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भइसकेका उपभोक्ता समूहहरू पुनःदर्ता हुनु पर्नेछैन तर दर्ता भइसकेका उपभोक्ता समूहहरू नगरपालिकामा सुचिकृत हुनु पर्ने अनिवार्य हुनेछ ।

१७. उपभोक्ता समूह संगठित संस्था हुने:

- (१) दफा १६ बमोजिम दर्ता भएको उपभोक्ता समूह अविद्यित उत्ताराधिकारवाला एक स्वशासित, संगठित र सामुदायिक प्रकृतिको सामाजिक संस्था हुनेछ ।
- (२) उपभोक्ता समूहको आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
- (३) उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपयोग गर्न, बेचबिखन गर्न वा अन्य किसिमले बन्दोवस्त गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालेस उजुर गर्न र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

१८. उपभोक्ता समूहको कोष:

- (१) उपभोक्ता समूहको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ र उक्त कोषमा देहायका रकमहरू जम्मा गरिने छः
(क) नेपाल संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट प्राप्त अनुदान रकम,

हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- (ख) कुनै व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त अनुदान, सहायता वा दान दातव्यको रकम,
- (ग) वन पैदावारको बिक्री वितरणबाट प्राप्त रकम,
- (घ) दण्ड जरीवानाबाट प्राप्त रकम,
- (ङ) प्रचलित कानून बमोजिम अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (२) साधारण सभाबाट स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको लागि उपभोक्ता समूहको तर्फबाट गरिने खर्च उपदफा (१) बमोजिम कोषबाट व्यहारिने छ ।
- (३) उपभोक्ता समूहले कोषको सञ्चालनका लागि यस नगरपालिकाले समय समयमा दिएको राय सुझावलाई समेत मध्यनजर गरी समूहले कोष परिचालन मार्गदर्शन तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

१९. उपभोक्ता समूहको विवरण र प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने:

- (१) डिभिजन वन कार्यालयले यस नगरपालिका अन्तर्गत पर्ने सबै वन उपभोक्ता समूहको दर्ता विवरण सहितको प्रमाणपत्र, स्वीकृत विधान, वन हस्तान्तरणको प्रमाणपत्र र वन व्यवस्थापन कार्ययोजनाको प्रतिलिपि यस नगरपालिकालाई यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक महिना भित्रमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र नगरपालिकाले सोको अध्यावधिक अभिलेख कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम नगरपालिकामा अभिलेख अध्यावधिक भएका उपभोक्ता समूहलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (४)(ङ) बमोजिम नगरपालिकाले यस ऐन बमोजिम नियमन र अनुगमन गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपभोक्ता समूहको विधानमा निर्धारित प्रक्रिया बमोजिम उपभोक्ता समूहले प्रत्येक वर्ष साधारण सभाको आयोजना गरी आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम र लेखा परीक्षण प्रतिवेदन पारित गरी सोको विवरण नगरपालिकामा उपलब्ध गउनु पर्नेछ ।
- (४) उपभोक्ता समूहले प्रत्येक वर्ष आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिना भित्र सामुदायिक वनमा गरिएको क्रियाकलाप, उपलब्धी र वर्तमान अवस्थाको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन डिभिजन वन कार्यालयमा पेश गरी सोको एक प्रति नगरपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपाल समक्ष पनि पेश गर्नुपर्ने ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त वार्षिक प्रतिवेदनको आधारमा यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले सम्बन्धित उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक सुझाव दिन सक्ने छन् ।
- (६) यस नगरपालिकाले उपभोक्ता समूहको आवश्यकता र कार्यसम्पादन प्रगतिको आधारमा वन सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि अनुदान तथा सहयोग उपलब्ध गराउन सक्ने छ ।

परिच्छेद चार

सामुदायिक वन व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

२०. सामुदायिक वन हस्तान्तरण:

- (१) यस नगरपालिकामा सामुदायिक वनको रूपमा हस्तान्तरण गर्न बाँकी रहेका वन क्षेत्रहरू पहिचान गरी सामुदायिक वनको रूपमा हस्तान्तरण गर्न प्राथमिकता दिईनेछ ।
- (२) दफा १३ बमोजिम दर्ता भएको उपभोक्ता समूहको चाहना र आवश्यकताको आधारमा सामुदायिक वन व्यवस्थापनलाई दिगो र प्रभावकारी बनाउने गरी सामुदायिक वनको कार्ययोजना तयार वा संशोधन तथा परिमार्जन गर्नका लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

६४

हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- (३) उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार वा संशोधन गर्दा उक्त कार्ययोजना यस नगरपालिकाको वन तथा वातावरण शाखामा पेश गरी प्राप्त सुझाव तथा परामर्शका आधारमा वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तर्जुमा वा आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्नु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) को प्रयोजनका लागि वन व्यवस्थापन कार्ययोजना प्राप्त भएको मितिले बढीमा ७ दिन भित्रमा वन तथा वातावरण शाखाले आवश्यक सुझाव दिनुपर्नेछ र उक्त समय भित्र कुनै सुझाव नदिएमा सोही कुरा जनाई वन व्यवस्थापन कार्ययोजना स्वीकृतीका लागि डिभिजन वन कार्यालय समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (५) उपभोक्ता समूहले उपदफा (२) र (३) बमोजिम तर्जुमा गरेको कार्ययोजना बमोजिम सामुदायिक वनको विकास, संरक्षण, उपयोग, एंव व्यवस्थापन र वन पैदावारको स्वतन्त्र रूपमा मूल्य निर्धारण गरी बिक्रि वितरण समेत गर्न पाउने गरी नगरपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वनको कुनै भाग सामुदायिक वनको रूपमा व्यवस्थापन गर्न चाहेमा वन व्यवस्थापन कार्ययोजना र यस नगरपालिकाको वन तथा वातावरण शाखाको सुझाव तथा परामर्श सहित डिभिजन वन कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिम पेश भएको वन व्यवस्थापन कार्ययोजना प्रदेश सरकारको सम्बन्धित वन अधिकृतले अध्ययन पश्चात स्वीकृत गरी उपभोक्ता समूहलाई सामुदायिक वन हस्तान्तरण सम्बन्धी प्रमाणपत्र प्रदान गरी सोको जानकारी यस नगरपालिकालाई गराउनु पर्नेछ ।
- (७) सामुदायिक वनको कार्ययोजना प्रत्येक पटक सामान्यतया दश वर्षको लागि तर्जुमा गर्न सकिनेछ र यस नगरपालिकाको वन तथा वातावरण शाखाबाट प्राप्त सुझाव तथा परामर्श बमोजिम आवश्यकता अनुसार समय समयमा संशोधन तथा परिमार्जन गर्न सकिनेछ ।
- (८) उपदफा (७) बमोजिम उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा गरेको संशोधनले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा प्रदेश सरकारको सम्बन्धित वन अधिकृतले संशोधित कार्ययोजना प्राप्त भएको मितिले तीस दिन भित्र उपभोक्ता समूहलाई त्यस्तो संशोधित कार्ययोजना लागु नगर्न निर्देशन दिई सोको जानकारी यस नगरपालिकालाई समेत दिनु पर्नेछ ।
- (९) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि वन सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम एक पटक हस्तान्तरण भएको वन पुनः हस्तान्तरण गर्नुपर्ने छैन ।

२१. सामुदायिक वनमा विपन्न वर्गका लागि कबुलियती वन दिन सकिने:

- (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले आफ्नो समूहभित्र पहिचान गरेका गरिबीको रेखामुनी रहेका विपन्न घरधुरीहरूलाई सामुहिक वा एकल रूपमा वन पैदावारमा आधारित आय आर्जनका कार्यक्रम गर्नका लागि आफ्नो सामुदायिक वनको कुनै भागमा बढीमा पन्थ वर्षका लागि सम्झौता गर्न सकिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कबुलियती वनको रूपमा वन क्षेत्र उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्थाहरू स्वीकृत वन व्यवस्थापन कार्ययोजना र उपभोक्ता समूहको कार्यसमिति एवं कबुलियती वन लिन चाहने विपन्न समूह तथा परिवार बीच हुने सम्झौतामा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ ।

२२. वन पैदावारको मूल्य निर्धारण:

- (१) उपभोक्ता समूहले आफ्नो स्वीकृत वन व्यवस्थापन कार्ययोजना बमोजिम वन व्यवस्थापन गर्दा प्राप्त भएका वन पैदावारको साधारण सभाको निर्णय बमोजिम स्वतन्त्र रूपमा मूल्य निर्धारण गरी बिक्रि वितरण गर्न सकिनेछ । तर उपभोक्ता समूहले आफ्नो वन पैदावार समूह बाहिर व्यवसायिक प्रयोजनका लागि बिक्री गर्ने भएमा उक्त वन पैदावारको मूल्य निर्धारण गर्दा वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानूनमा निर्धारित मूल्य दरमा नघट्ने गरी न्यूनतम् मूल्य कायम गर्नुपर्नेछ ।

हरिलाल पुरी
दरका विवश्मा सक्रिय अधिकृत
नगरपालिका

(२) उपभोक्ता समूहले उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण गरेको वन पैदावारको मूल्य दरको प्रमुख विवरणसँग यस नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपालमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपभोक्ता समूहले वन पैदावारको मूल्य निर्धारणका सम्बन्धमा गरेको निर्णय वा वन पैदावारको मूल्यका बारेमा यस नगरपालिकाले उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक सुझाव दिन सक्नेछ ।

२३. सामुदायिक वनको काठ संकलन र विक्री वितरणः

(१) सामुदायिक वनबाट व्यापारिक प्रयोजनका लागि विक्री वितरण गरिने काठको रुख छपान, कटान, ओसार पसार, श्रमिकहरूको पारिश्रमिक र सुरक्षा, घाटगढी, बोलपत्र आब्दान, विक्री, टाँचाको प्रयोग र छोडपुर्जी सम्बन्धी प्राविधिक मापदण्डहरू वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हनेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका कार्यहरु गर्दा नगरपालिका वा डिभिजन वन कार्यालय वा उपभोक्ता समूहको आपनै प्राविधिक कर्मचारीको सहयोगका आधारमा उपभोक्ता समूहले स्थानीय परिवेश अनुसार आवश्यक कार्यविधि वा प्रक्रियाहरु अवलम्बन गर्न सक्ने छन् ।

२४. वन पैदावार विक्री वितरणको वार्षिक योजना जानकारी गराउने: उपभोक्ता समूहले स्वीकृत वन व्यवस्थापन कार्ययोजना बमोजिम संकलन हुने वन पैदावारको उपयोग तथा विक्री सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई सोको एक प्रति यस नगरपालिकामा जानकारीका लागि उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

२५. वन पैदावार विक्री शुल्कः सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले समूह बाहिर व्यावसायिक प्रयोजनका लागि वन पैदावार विक्री वापत प्राप्त हुने रकम मध्ये कुनै रकम प्रचलित संघीय कानून बमोजिम स्थानीय संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था भए त्यसरी जम्मा गर्नुपर्ने रकम आर्थिक वर्षको अन्त्यमा उपभोक्ता समूहले यस नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नपर्नेछ ।

२६. समुदायिक वनबाट प्राप्त लाभको सदूपयोगः

(१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वन पैदावार विक्री वितरण गरी प्राप्त गरेको रकम मध्ये कम्तिमा पचिस प्रतिशत रकम सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापनमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदका (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम मध्येबाट कम्तिमा पचास प्रतिशत रकम यस नगरपालिकासँग समन्वय गरी गरीबी न्यूनीकरण, वन उद्यमको विकास र महिलाको आयआर्जन एवं सशक्तीकरण सम्बन्धी कार्यक्रमका लागि खर्च गर्नपरेण्ट ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनका लागि उपभोक्ता समूहले आफ्नो साधारण सभामा पेश गर्नका लागि तर्जुमा गरेको वार्षिक कार्यक्रमको विवरण साधारणसभा हुनुभन्दा कम्तिमा ७ दिन अगाडी यस नगरपालिकामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र यस नगरपालिकाले उक्त कार्यक्रममा कुनै सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्बन्धित वडा कार्यालय मार्फत उपभोक्ता सम्हाको वार्षिक कार्यक्रममा सधारका लागि सझाब दिन सक्नेछ ।

(४) उपभोक्ता समूह र यस नगरपालिकाले संयुक्त रूपमा सामुदायिक वन व्यवस्थापन, वन उद्यम विकास र महिला सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरी योजना बनाउन सक्नेछ ।

(५) स्थानीय समुदायमा गर्नुपर्ने सामुदायिक विकासका कार्यक्रमहरु गर्दा उपभोक्ता समूह र यस नगरपालिका विच सहकार्य गरी सामुदायिक विकासका कार्यहरु गर्न सकिनेछ ।

(६) उपदफा (२) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम सामुदायिक विकासका कार्यक्रम, उपभोक्ता समूहको हित हुने अन्य कार्य र उपभोक्ता सम्हालको प्रशासनिक कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

तर प्रशासनिक कार्यका लागि उपभोक्ता समूहको वार्षिक आम्दानीको बढीमा २५ प्रतिशत रकम मात्र खर्च गर्न सकिनेछ र सो भन्दा बढी रकम प्रशासनिक कार्यका लागि खर्च गर्नुपर्ने भएमा उपभोक्ता समूहको साधारणसभा सभाबाट सहमति लिनु पर्नेछ ।

२७. वन व्यवस्थापन कार्ययोजना विपरित काम गर्ने लाई हुने सजाय:

- (१) सामुदायिक वनमा कुनै उपभोक्ताले कार्ययोजना विपरित हुने कुनै काम गरेमा निजलाई सम्बन्धित उपभोक्ता समुहले जरिवाना गर्न सक्ने छ र त्यस्तो कामबाट कुनै हानि नोकसानी भएकोमा बिगो बराबरको रकम क्षतिपूर्तिको रूपमा असुल उपर गर्न सक्नेछ ।
- (२) सामुदायिक वनको कार्ययोजना विपरितको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई उपभोक्ता समूह आफैले कारवाही गर्न नसकेमा निजलाई कारवाही गर्नका लागि उपभोक्ता समुहले नगरपालिकामा रहेको न्यायिक समिति वा डिभिजन वन कार्यालय समक्ष निवेदन गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपभोक्ता समूहका सदस्य भन्दा बाहिरको कुनै व्यक्तिले सामुदायिक वनमा हानी नोकसानी गरेमा निजलाई राष्ट्रिय वनमा गरेको कसुर बमोजिमको सजाय गर्नका लागि उपभोक्ता समूहले डिभिजन वन कार्यालय समक्ष निवेदन गर्न सक्ने छ र निजलाई वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम सजाय हुनेछ ।
- (४) उपदफा (२) र (३) बमोजिम न्यायिक समिति र डिभिजन वन कार्यालय समक्ष निवेदन परेमा कसुरको प्रकृति अनुसार न्यायिक समिति र डिभिजन वन कार्यालयले आ-आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने विषयमा छानविन गरी प्रचलित कानून बमोजिम जरिवाना वा दण्ड सजाय गर्न सक्नेछ ।

२८. सामुदायिक वनको विवाद व्यवस्थापन:

- (१) सामुदायिक वनका विषयमा सृजना हुने विवाद समाधानका लागि यस नगरपालिकाले सहजिकरण गर्न सक्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि यस नगरपालिकाको समन्वयमा यस नगरपालिका सहित, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपाल र सरोकारवालाहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी विवाद समाधान संयन्त्र स्थापना गर्न सक्ने छ ।

परिच्छेद पाँच

कबुलियती वन, धार्मिक तथा सांस्कृतिक वनसम्बन्धी व्यवस्था

२९. कबुलियती वन हस्तान्तरण गर्न सक्ने:

- (१) यस नगरपालिकाको बडा कार्यालयहरूले गरिबीको रेखामुनिका परिवार भनी पहिचान गरेका परिवारको समूहलाई गरिबी न्यूनीकरणका लागि कबुलियती वन हस्तान्तरण गर्न डिभिजन वन कार्यालय समक्ष सिफारिस गर्न सक्ने छन् ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सिफारिसका आधारमा डिभिजन वन कार्यालयले गरिबीको रेखामुनिका परिवारको कबुलियति वन उपभोक्ता समूह गठन गर्न र कबुलियती वनको कार्ययोजना बनाई वनको संरक्षण र विकास हुने गरी आय आर्जन हुने कार्यक्रम सञ्चालनका लागि उक्त समूहलाई कबुलियती वनको रूपमा वन क्षेत्र उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (३) डिभिजन वन कार्यालयले उपदफा (२) बमोजिमको कबुलियती वनको विवरण यस नगरपालिकामा उपलब्ध गराउनु पनेछ र सोही आधारमा यस नगरपालिकाले कबुलियती वन उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्ने छ ।
- (४) कबुलियती वन उपभोक्ता समूह सम्बन्धी अन्य व्यवस्था वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय तथा प्रदेश कानून र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम हुनेछ ।

हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३०. धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका वनहरूको संरक्षण:

- (१) यस नगरपालिकामा धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका वनहरूमा रहेमा सोको संरक्षण र सदुपयोगका लागि धार्मिक तथा सांस्कृतिक वन उपभोक्ता समूह गठन गर्न सकिनेछ ।
- (२) धार्मिक तथा सांस्कृतिक वन उपभोक्ता समूह गठन र दर्ता दफा १२ र १३ बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
- (३) सम्बन्धित धार्मिक तथा सांस्कृतिक समुदायले आफ्नो धर्म संकृतिसँग सम्बन्धित वन संरक्षण गर्न चाहेमा त्यस्तो वन सोहि धार्मिक तथा सांस्कृतिक समूह वा समुदायलाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।
- (४) धार्मिक तथा सांस्कृतिक वनको व्यवस्थापन कार्ययोजना तर्जुमाका लागि यस नगरपालिकाको सम्बन्धित वडा कार्यालयसँगको समन्वयमा डिभिजन वन कार्यालयले प्राविधिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (५) धार्मिक तथा सांस्कृतिक वनमा विकास आयोजना सञ्चालन गर्दा काटिएका रुखहरू नगर कार्यपालिकाको समन्वय र सहमतिमा सम्बन्धित धार्मिक तथा सांस्कृतिक समूहले विक्री वितरण गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद छ

वनमा आधारित उद्यम विकास, पर्याप्यटन र वातावरणीय सेवासम्बन्धी व्यवस्था

३१. वन उद्यमको विवकास गर्न सक्ने:

- (१) यस नगरपालिकामा रहेका वन उपभोक्ता समूहले उद्योग र वातावरणसम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम मापदण्डहरूको पालना गरी वन पैदावारमा आधारित वन उद्यमको स्थापना र विकास गर्न सक्ने छन् ।
- (२) यस नगरपालिकामा रहेका विभिन्न वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूले समुदायिक वन, निजी वन र अन्य विभिन्न किसिम बाट प्रचलित कानूनको परिपालना गरी कच्चा पदार्थ प्राप्त गर्न सक्ने छन् ।
- (३) सार्वजनिक-निजी-सामुदायिक साझेदारीमा पनि वन उद्यम स्थापना र संचालन गर्न सक्ने छ र यसका लागि ऐन र वन सम्बन्धि प्रचलित संघीय कानून विपरित नहुने गरी उपभोक्ता समूहले यस नगरपालिका, विभिन्न संघ संस्था वा निजी क्षेत्रसँग सम्झौता गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपभोक्ता समूहले अन्य पक्षसँग साझेदारी गरी वन उद्यम सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूहहरूको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत शेयर तथा लगानी भएको हुनु पर्नेछ ।
- (५) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वन उद्यमका लागि वन पैदावारमा आधारित सहकारी संस्था स्थापना गर्न चाहेमा यस नगरपालिले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्ने छ ।

द्रष्टव्य: यस दफाको प्रयोजनको लागि वन उद्यम भन्नाले लघु उद्यम, घरेलु उद्योग र वन सहकारी संस्थालाई जनाउनेछ ।

३२. पर्याप्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने:

- (१) उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा आवश्यक व्यवस्था गरी आफ्नो वनमा आधारित पर्याप्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।
- (२) वन क्षेत्रमा पर्याप्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएको वन क्षेत्र भन्दा बढी वन क्षेत्र प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- (३) वन उपभोक्ता समूहको पर्याप्यटन योजना र कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको लागि यस नगरपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक, आर्थिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

६४

हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- (४) वनमा आधारित पर्यापर्यटनका लागि उपभोक्ता समूहले यस नगरपालिका वा विभिन्न संघ संस्था वा निजी क्षेत्रसंग सहकार्य गर्न सक्ने र उपभोक्ता समूहले यसरी अन्य पक्षसंग सञ्चेदारी गरी पर्यापर्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूहहरूको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत शेयर तथा लगानी भएको हुनु पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिम सहकार्य गर्दा यस ऐन र वन सम्बन्धि प्रचलित संघीय कानून विपरित नहुने गरी आपसी सम्झौता गरि पर्यापर्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने छ ।
- (६) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले सञ्चालन गरेको कुनै पनि पर्यापर्यटन क्षेत्रमा स्वदेशी वा विदेशी व्यक्ति र यातायातका साधन प्रवेश गर्दा साधारण सभाको निर्णय बमोजिमको प्रवेश शुल्क संकलन गर्न सक्नेछ । तर उपभोक्ता समूहका सदस्यहरूसंग यस्तो प्रवेश शुल्क लिन पाइने छैन ।
- (७) सामुदायिक वनमा सञ्चालित पर्यापर्यटन कार्यक्रमबाट प्राप्त आम्दानी मध्ये कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन र कम्तीमा पचास प्रतिशत रकम महिला र विपन्न वर्गको लागि आयआर्जनका क्रियाकलापहरू संचालन गर्न अनुदानको रूपमा उपलब्ध गराउन पर्नेछ ।

३३. सामुदायिक चिडियाखाना बन्यजन्तु उद्वार केन्द्र र बन्यजन्तु पालन तथा प्रजननः

- (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले आफै वा अन्य विभिन्न पक्षसंगको सहकार्यमा सामुदायिक चिडियाखाना, बन्यजन्तु उद्वार केन्द्र र बन्यजन्तु पालन तथा प्रजननसम्बन्धि योजना तर्जुमा गरी सामुदायिक चिडियाखाना, बन्यजन्तु उद्वार केन्द्र स्थापना तथा संचालन र बन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन सम्बन्धि कार्यहरू गर्न सक्नेछन् ।
- (२) बन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन पश्चात गरिने विक्री वितरणका लागि प्रदान गरिने इजाजत सम्बन्धी मापदण्डहरू प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (३) सामुदायिक चिडियाखाना, बन्यजन्तु उद्वार केन्द्र र बन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन सम्बन्धी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न चाहने उपभोक्ता समूहलाई नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक र अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

३४. सामुदायिक घरवास (होम स्टे)

- (१) पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने गरी होम स्टे सञ्चालन गर्न चाहने उपभोक्ता समूह वा स्थानीय समुदायले यस नगरपालिकामा सामुदायिक होम स्टे दर्ता गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।
- (२) सामुदायिक होम स्टे सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधिहरूको पालना गरी सञ्चालित सामुदायिक होम स्टेलाई स्वीकृत योजना अनुसार यस नगरपालिकाबाट आवश्यक अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

३५. जलाधार संरक्षणः

- (१) यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका जलाधारहरूको पहिचान गरी नक्शा सहितको विवरण राख्नु पर्नेछ ।
- (२) यस नगरपालिकामा रहेका जलाधारहरूको सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका माध्यमबाट संरक्षण सम्बन्धी कार्यहरू गरिने छ ।
- (३) जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने उपभोक्ता समूहलाई योजना र कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक, आर्थिक र अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (४) जलाधार क्षेत्रको संरक्षणका माध्यमबाट जलस्रोत लगायतको संरक्षणमा उपभोक्ता समूहले पुर्याएको योगदान वापत जलस्रोत लगायतका स्रोत उपभोग गर्ने विभिन्न निकाय, संघ संस्था, उधोग लगायतका पक्षहरूले जलाधार संरक्षण गर्ने उपभोक्ता समूहलाई विभिन्न अनुदान तथा उत्प्रेरणाका स्रोतहरू उपलब्ध गराउन पर्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) को प्रयोजनको लागि जलाधार संरक्षण गर्ने उपभोक्ता समूह र जलाधार संरक्षणबाट फाईदा पाउने पक्षका बीच आवश्यक सम्झौता गर्न सक्ने छ ।

४

हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३६. जैविक मार्गको व्यवस्थापन:

- (१) यस नगरपालिकामा वन्यजन्तु र चाराचुररुंगीहरुको आवत जावत गर्ने जैविक मार्गको रूपमा रहेका वन क्षेत्रहरुको संरक्षण, व्यवस्थापन र सदुपयोग सामुदायिक वनका माध्यमबाट गरिनेछ ।
- (२) जैविक मार्गका सामुदायिक वन र वन्यजन्तु संरक्षणका लागि उपभोक्ता समूहलाई यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक र अन्य आवस्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (३) जैविक मार्गमा पर्ने वन क्षेत्रमा आश्रीत समुदायलाई जैविक मार्गको वन पैदावार उपयोग गर्नबाट बन्चित गरिने छैन ।
- (४) जैविक मार्गमा वन्यजन्तुको प्रभावबाट सुरक्षित रहनका लागि उपभोक्ता समूह र यस नगरपालिकाले सचेतना अभिवृद्धी र सुरक्षात्मक उपायहरु अवलम्बन गर्न गराउन सक्नेछ ।

३७. मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन र राहत वितरण:

- (१) यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालय साथै सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहले वन्यजन्तुबाट हुने जनधनको क्षती कम हुने कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) वन्यजन्तुबाट कसैको जनधनको क्षती भएमा त्यस्तो क्षती वापत पिडितलाई नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने राहतका अतिरिक्त यस नगरपालिका र वन उपभोक्ता समूहले थप राहत प्रदान गर्न सक्नेछ ।
- (३) यस नगरपालिकाले वन्यजन्तुबाट प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई राहत प्रदान गर्न र मानव (वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु संचालनका लागि एक कोष स्थापना र संचालन गर्न सक्ने छ ।
- (४) मानव वन्यजन्तुबाट द्वन्द्वबाट प्रभावित व्यक्तिहरुको जीउधनको सुरक्षाका लागि जीवन बीमा तथा निर्जीवन बीमा गर्नको लागि यस नगरपालिकाले र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (५) वन्यजन्तुलाई वन क्षेत्रमा नै बसोबास गर्ने अवस्था सृजना गर्नका लागि सामुदायिक वन लगायतका जैविक मार्गमा पानी पोखरी निर्माण, जंगली फलफूलका विरुद्धा संरक्षण, घाँसै क्षेत्रहरुको संरक्षण जस्ता कार्यहरु गर्नुपर्ने छ ।
- (६) नेपाल सरकारले कृषि तथा घरपालुवा जनावरकारका लागि हानिकारक वन्यजन्तु भनी घोषणा गरेका वन्यजन्तुहरु घर गोठ तथा खेतबारीमा आई जनधनको क्षति गर्ने अवस्था देखिएमा त्यस्ता वन्यजन्तुहरुलाई धपाउन पाइनेछ ।

३८. सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन:

- (१) यस नगरपालिकाको वन क्षेत्रमा रहेका सिमसारको संरक्षण र सदुपयोग सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका माध्यमबाट गरिने छ ।
- (२) वन क्षेत्र भन्दा बाहिर रहेका सिमसारहरुको संरक्षण र सदुपयोगका लागि सिमसार उपभोक्ता समूह वा जल उपभोक्ता संस्था गठन गर्न सकिने छ ।
- (३) सिमसार उपभोक्ता समूह गठन र दर्ता गर्दा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन र दर्ता प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिने छ ।
- (४) सिमसार व्यवस्थापन योजना तर्जुमाका लागि यस नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकामा छलफल गरी डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक र अन्य आवस्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (५) उपभोक्ता समूहले व्यवस्थापन गर्दै आएका सिमसार क्षेत्रका माछ्या लगायतका जलचरको संरक्षण र विक्री वितरणका लागि उपभोक्ता समूहले आफै आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्ने छ ।

३९. सार्वजनिक जग्गामा वन विकास सम्बन्धी व्यवस्था:

हिरलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सही ओफिस क्षेत्रगमित्र

- (१) यस नगरपालिकाले वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन सही ओफिस क्षेत्रगमित्र पहिचान भएका सार्वजनिक जग्गामा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको माध्यमबाट वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कामका लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (३) सार्वजनिक जग्गामा गरिएको सामुदायिक वन व्यवस्थापनबाट प्राप्त वन पैदावार सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले उपयोग तथा विक्री वितरण गर्न सक्नेछ ।
- (४) सडक र बाटो किनारमा लगाइएको तथा बाटोमा छहारी पर्ने रुखहरु र चौतारा वा यस्तै प्रकृतिका अन्य ठाउँमा लगाइएका रुखहरुले मानवीय जोखिम सिर्जना गर्ने भएमा वा अन्य कारणले काट्न वा हटाउन पर्ने भएमा यस नगरपालिकाले सडक र वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी त्यस्ता रुखहरु काट्न वा हटाउन सक्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिमका काठ विक्री वितरणबाट प्राप्त रकम यस नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

४०. सहरी वनको विकास र व्यवस्थापन:

- (१) यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रगमित्रको सहरी क्षेत्र तथा बस्तीमा रहेका सार्वजनिक सडक तथा पार्क जस्ता स्थानमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहसंगको सहकार्यमा सहरी वनको विकास तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सहरी वनको विकासको लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सहरी वनको वन पैदावार यस नगरपालिकासंगको समन्वयमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले विभिन्न प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न सक्नेछ ।
- (४) सहरी वनको व्यवस्थापनबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँडका बारेमा यस नगरपालिका र उपभोक्ता समूहका बीचमा कुनै समझौता वा सहमती गरिएमा सोही बमोजिमको लाभको बाँडफाँड गर्नु पर्नेछ ।

४१. उद्यान घोषणा गर्न सक्ने:

- (१) यस नगरपालिकाले सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहसंगको समन्वयमा वन क्षेत्रको कुनै उपयुक्त भागलाई वन उद्यान तथा प्राणी उद्यान घोषणा गरी वन उपभोक्ता समूह मार्फत उद्यान निर्माण र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (२) सामुदायिक वन क्षेत्रमा स्थापना र सञ्चालन गरिने वन उद्यान तथा प्राणी उद्यान सम्बन्धित उपभोक्ता समूह मार्फत सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

४२. वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन:

- (१) वन क्षेत्रबाट हुने कार्बन संचित तथा उत्सर्जन न्यूनीकरण बाहेकका जलस्रोत संरक्षण, जैविक विविधता संरक्षण र पर्याप्त्यटनको विकास लगायतका वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन गर्न चाहने वन उपभोक्ता समूह लगायतका स्थानीय समुदायले आफ्नो वन व्यवस्थापन योजना वा विशेष कार्ययोजनामा व्यवस्था गरी वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन र सुदूपयोग गर्न सक्ने छन् ।
- (२) वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन गरी उक्त सेवा विक्री गर्न चाहने उपभोक्ता समूह वा स्थानीय समुदाय र वातावरणीय सेवा उपयोग गर्न चाहने पक्षका बीचमा समझौता गरी वातावरणीय सेवाको खरिद विक्री गर्न सकिने छ ।

६९

हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

(३) वातावरणीय सेवाको आदन प्रदान तथा खरिद विक्रीबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँडँ र सदुपयोग सम्बन्धि विषयहरु वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन योजना र आपसी सम्झौतामा उल्लेख गरिए बमोजिम हुनेछ ।

४३. जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलन योजना:

(१) यस नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनका कारण परेको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि स्थानीय स्तरका जलवायु अनुकूलन योजना तर्जुमा गरि उपभोक्ता समूह वा प्रभावित स्थानीय समुदाय मार्फत उक्त योजनाहरुको कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

(२) उपभोक्ता समूहले समुदायमा आधारित जलवायु अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्न चाहेमा त्यस्ता योजना तर्जुमा र सो को कार्यान्वयनको लागि यस नगरपालिकाले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र यस कार्यका लागि डिभिजन वन कार्यालयले पनि सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि यस नगरपालिकामा जलवायूमैत्री संरचनाको निर्माण, यातायातका साधनहरुबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण र वन क्षेत्रको विकासका माध्यमबाट कार्वन उत्सर्जन न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(४) आगलागी लगायतका कार्यहरुबाट हुने वन बिनास तथा वन क्षयीकरण नियन्त्रण गरी जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने वन उपभोक्ता समूहलाई सो बापत प्राप्त हुने लाभ उपलब्ध गराउन वा पुरस्कृत गर्नका लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक सहयोग र सहजीकरण गर्नुपर्नेछ ।

४४. वन डढेलो नियन्त्रण:

(१) कुनै वनमा वन डढेलो लागेमा यस नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय, सुरक्षा निकाय, सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह र निजी जग्गावालाहरु समेतको पहलमा वन डढेलो नियन्त्रण गर्नुपर्नेछ ।

(२) यस नगरपालिकाले वन डढेलो नियन्त्रणका लागि वन उपभोक्ता समूह मार्फत सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि तथा डढेलो नियन्त्रणको प्रविधि तथा सूचना संयन्त्रको विकास गर्ने र समन्वयको लागि आवश्यक कार्यहरु गर्नुपर्नेछ ।

(३) वन डढेलो नियन्त्रणमा खट्टा कुनै व्यक्तिलाई क्षति हुन गएमा सोको मूल्यांकन गरी यस नगरपालिका र सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले राहत तथा अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) वन डढेलोका कारण वा वन डढेलो नियन्त्रण गर्न जाँदा कुनै व्यक्ति घाइते वा मृत्यु भएमा त्यस्ता व्यक्तिले बीमा रकम पाउने गरी यस नगरपालिका र यसको क्षेत्रभित्र रहेको सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरुको सहकार्यमा सामुहिक बीमा कार्यक्रम संचालन गर्न सकिनेछ र यस कार्यमा सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंग, नेपालले समन्वय र सहजीकरण गर्न सक्नेछ ।

(५) कसैले वन क्षेत्रमा आगो लगाएमा वा आगो लारन सक्छ भन्ने कुरा थाहा हुदै लापरवाही गरि वनमा आगो लगाएमा वन सम्बन्धि प्रचलित संघीय कानून बमोजिम कारवाही र दण्ड सजाय हुनेछ ।

४५. स्थानीय वातावरण संरक्षण योजना:

(१) यस नगरपालिकाले वातावरण संरक्षण योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहसंग समन्वय र सहकार्य गर्नु पर्नेछ ।

(२) यस नगरपालिकामा रहेको वन क्षेत्र, नदी, खोलानाला, सार्वजनिक जग्गा र अन्य प्राकृतिक सम्पदा रहेको क्षेत्रहरुमा फोहोरमैला विसर्जन गराउन पाइने छैन ।

(३) यस नगरपालिकामा वातावरण संरक्षणका कार्यहरु गर्दा सामुदायिक वनका माध्यमबाट गर्नुपर्नेछ ।

४६. वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन:

६४

हरिलाल पुरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- (१) यस नगरपालिकाले प्रत्येक वडामा उपभोक्ता समूह वा वन सहकारी संस्था वा वन उद्यमको माध्यमबाट कम्तिमा एउटा नर्सरी स्थापना गर्नका लागि आवश्यक व्यवस्था गरी सोको लागि अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना गरिने नर्सरीमा रोजगारी प्रदान गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रमा रहेका विपन्न परिवारलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम स्थापित नर्सरीमा किसान तथा निजी वन तथा वन उपभोक्ता समुहको माग अनुसारको रैथाने र पारिस्थितिकीय प्रणालिमैत्री व्यावसायिक विरुद्धारुको उत्पादन र विक्री वितरण गर्ने प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (४) वन उपभोक्ता समूह, किसान तथा निजी वन वालाहरुलाई निशुल्क वा न्युनतम शुल्कमा विरुद्ध उपलब्ध गराई वन क्षेत्र, नदी किनार, नदी उकास क्षेत्र, नहर किनार, सडक किनार, सार्वजनिक जग्गा, खालि जग्गा, पाखो जग्गा, वन विनास भएको क्षेत्र र निजी जग्गामा वृक्षारोपणका लागी यस नगरपालिकार प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयबाट अनुदान उपलब्ध गराउन आवश्यक रकम विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।
- (५) यस नगरपालिकामा फैलिएका मिचाहा प्रजाती नियन्त्रण गरी वा हटाई उक्त क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने चाहने वन उपभोक्ता समूह वा निजी जग्गावालालाई यस नगरपालिकाले प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

४७. जडीबुटी खेति तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार प्रवर्द्धनः

- (१) यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले सामुदायिक वन लगायतका वन क्षेत्र र निजी जग्गामा सुगन्धित वनस्पति, औषधिजन्य जडीबुटी तथा अन्य जडीबुटी खेति र गैरकाष्ठ वन पैदावारको पहिचान र प्रवर्द्धन लागी प्राविधिक, आर्थिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा उत्पादित जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको भण्डार, प्रशोधन र बजारिकरणका लागी आवश्यक पुर्वाधारको विकास गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

४८. कृषि वन प्रवर्द्धनः

- (१) यस नगरपालिकमा रहेका सामुदायिक वन लगायतका वन क्षेत्र, सार्वजनिक जग्गा र निजी वन तथा जग्गाहरुमा कृषि वन लगाउन चाहानेलाई यस नगरपालिकाले आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) सामुदायिक वनमा कृषि वन कार्यक्रम संचालन गर्दा वन क्षेत्रको जैविक विविधता संरक्षण हुने गरी र एउटै विरुद्धाले लामो समय उत्पादन दिने प्रकृतिका वनजन्य तथा कृषिजन्य पैदावारहरु लगाउन प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (३) गरिवीको रेखामुनी रहेका परिवारलाई उपलब्ध गराइएको सामुदायिक वनको क्षेत्रमा कृषि वनका कार्यहरु गर्दा बर्षमा एक पटक मात्र खनजोत गर्नु पर्ने प्रकृतिका कृषिजन्य पैदावारहरु लगाउन सकिने छ ।

४९. वनजन्य बीउको उत्पादनः वन बीउको उत्पादन, विक्री वितरण र निर्यातका लागि यस नगरपालिकामा पाइने वन पैदावारका बीउहरुको उत्पादन र बजारिकरणका लागि योजना तर्जुमा गरी वन उपभोक्ता समूह र निजी वन वालाहरुलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सकिने छ ।

५०. वनजन्य खाद्य वस्तु तथा कन्दमूलको सदुपयोगः

- (१) यस नगरपालिकाको सामुदायिक वन लगायतका वन क्षेत्रमा वनको हैसियत नविग्रहे गरी र वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण हुने गरी वन क्षेत्रबाट उपलब्ध हुनसक्ने वनजन्य खाद्य वस्तु तथा कन्दमूल संकलन र विक्री वितरण गर्न सकिनेछ ।

(२) यस नगरपालिकामा विशेष पहिचान तथा महत्व भएका वनजन्य खाद्यवस्तु तथा कन्दमूलको दिगो संकलन र सदुपयोग तथा बजारिकरणका लागि विपन्न परिवार र यस्ता वस्तुको बारेमा परम्परागत ज्ञान भएका परिवारलाई प्राविधिक तथा अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सकिने छ ।

५१. चरन तथा खर्क व्यवस्थापन:

- (१) यस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनमा पशुहरूको चरीचरन व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ता समूहको वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा आवश्यक व्यवस्था गरी चरीचरन व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) सामुदायिक वन बाहेकका अन्य वन क्षेत्र वा सार्वजनीक जग्गामा चरीचरन व्यवस्थापनका लागि यस नगरपालिकाले गोठाला तथा पशुपालक परिवार वा समूहसँग परामर्श गरी चरीचरन गराउने क्रममा पालना गर्नुपर्ने नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम चरीचरनका नियमहरू बनाउँदा आदिवासी जनजाती र स्थानीय समुदायको उभौली उभौली लगायतका प्रथाजनीत अभ्यासको सम्मान गर्नु पर्नेछ ।
- (४) खर्क जग्गा उपयोग गरी चरीचरन र वन पैदावारको उपयोग गर्दै आएका स्थानीय वासिन्दाको प्रथाजनीत अभ्यासलाई सम्मान र संरक्षण गर्दै यस नगरपालिका र सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले खर्क जग्गाहरूको दिगो व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

५२. वनसम्बन्धी प्रथाजनित अभ्यासको प्रवद्धन:

- (१) यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र आदिवासी जनजाती समुदायले परम्परादेखि अवलम्बन गर्दै आएका वन सम्बन्धी प्रथाजनित अभ्यासहरूको प्रवद्धनका लागि सामुदायिक वन र अन्य बिभिन्न वन व्यवस्थापन प्रणालीको कार्ययोजनामा आवश्यक व्यवस्थाहरू समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) सामुदायिक वन तथा अन्य वन व्यवस्थापन प्रणालीका कार्ययोजनाहरूमा उल्लेखित वनसम्बन्धी प्रथाजनित अभ्यासको प्रवद्धनका लागि सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह र यस नगरपालिकाले आवश्यक स्रोत साधान र सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (३) सामुदायिक वन बाहेकका क्षेत्रहरूमा कुनै प्रथाजनित संस्थाले वन संरक्षण तथा सदुपयोग गर्दै आएकोमा उक्त वन क्षेत्र सोहि प्रथाजनित संस्थाले व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

५३. वनसम्बन्धी परम्परागत ज्ञानको संरक्षण र प्रवद्धन:

- (१) यस नगरपालिकामा वन व्यवस्थापन गर्दा वन स्रोतमाथिको आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदाय, दलित र महिलाको अधिकार संरक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- (२) वन सम्बन्धी कुनै पनि कार्यहरू गर्दा र वन स्रोत परिचालन गर्दा आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदायको रैथाने तथा परम्परागत ज्ञानको पूर्ण रूपमा सम्मान, संरक्षण र प्रवद्धन गर्नुपर्नेछ ।
- (३) वन व्यवस्थापन गर्दा र वन स्रोत परिचालन गर्दा वनमा आश्रित जीविकोपार्जनको अधिकारबाट कसैलाई पनि बचित गर्न पाइने छैन ।
- (४) यस नगरपालिकामा रहेका आदिवासी जनजाती र स्थानीय समुदाय वन तथा जैविक विविधता र प्राकृतिक स्रोत संरक्षण तथा सदुपयोगसंग सम्बन्धित परम्परागत ज्ञानको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि यस नगरपालिकाले आवश्यक सहयोग गर्न सक्नेछ ।

हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद सात

निजी वनसम्बन्धी व्यवस्था

५४. निजी वन दर्ता सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) निजी वन दर्ता गराउन चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले निजी वन दर्ताको लागि डिभिजन वन कार्यालयको सिफारिस सहित यस नगरपालिकामा निवेदन दिनु पर्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै निवेदन परेमा आवश्यक जाँचबुझ गरी यस नगरपालिकाले निजी वन दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम निजी वन दर्ता गरेको विवरण सहितको जानकारी यस नगरपालिकाले डिभिजन वन कार्यालयलाई गराउने छ ।

५५. निजी वनको व्यवस्थापन र वन पैदावार परिचालनः

- (१) निजी वनको धनीले निजी वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन गर्न तथा निजी वनको वन पैदावारको उपयोग गर्न वा स्वतन्त्र रूपमा मूल्य निर्धारण गरी विक्री वितरण गर्न सक्नेछ ।
- (२) निजी वनको धनीको अनुरोधमा उपदफा (१) बमोजिमको कामका लागि यस नगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (३) व्यावसायिक प्रयोजनको लागि निजी वन वा निजी आवादीमा रहेका वन पैदावारको संकलन तथा ओसारपसार यसै नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र गर्नु परेमा यस नगरपालिकाबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निजी वनको वन पैदावार व्यावसायिक प्रयोजनको लागि यस नगरपालिकाको क्षेत्रबाट अन्य कुनै स्थानीय तहको क्षेत्रमा वन पैदावारको विक्री वितरण र ओसारपसार गर्नु परेमा डिभिजन वन कार्यालयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (५) घरायसी प्रयोजनको लागि यस नगरपालिकाको क्षेत्रबाट यो नगरपालिका रहेको जिल्ला भित्रको कुनै पनि स्थानीय तहमा वन पैदावारको विक्री वितरण तथा ओसारपसार गर्नु परेमा यस नगरपालिकाबाट संकलन तथा ओसारपसार गर्ने स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि नगरपालिका रहेको जिल्लाबाट कुनै अर्को जिल्लामा घरायसी प्रयोजनको लागि वन पैदावार विक्री वितरण तथा ओसारपसार गर्नु परेमा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (७) निजी वनको धनीलाई निजी वन विकास, कृषि वन तथा जडीबुटी खेती एवं गैरकाष्ठ वन पैदावार प्रवर्द्धनका लागि यस नगरपालिकाबाट पारित कार्किम तथा योजना अनुसारका सहयोग, अनुदान तथा सुविधाहरु उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

५६. निजी वनमा बन्यजन्तु पालनः

- (१) कुनै निजी वनवालाले यस नगरपालिकाको सिफारिसमा वन तथा बन्यजन्तु सम्बन्धि प्रचलित संघीय कानून र मापदण्डको अधिनमा रही आफ्नो निजी वनमा संरक्षित बन्यजन्तु बाहेकका बन्यजन्तु तथा पन्छी समेत पालन गर्न सक्नेछ ।
- (२) कुनै निजी वनवालाले उपदफा (१) बमोजिमका कार्यहरु गरेको भएमा सोको जानकारी यस नगरपालिकामा गराउनु पर्नेछ र उक्त बन्यजन्तु तथा पन्छीमा कुनै रोग देखा परेमा तत्काल प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धि कार्यालय, पशु विकास कार्यालय र अन्य सम्बन्धित निकायको सहयोगमा रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्नु पर्नेछ ।

हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद आठ

वनसम्बन्धी कसुरको जांचबुझ सम्बन्धी कार्यविधि र दण्ड सजाय

५७. वनसम्बन्धी कसुरको जांचबुझ सम्बन्धी कार्यविधि: यस नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र हुने वन, वन्यजन्तु तथा वातावरणसम्बन्धी कसुरको जांचबुझसम्बन्धी कार्यविधि सम्बन्धमा वन, वन्यजन्तु तथा वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानून लागु हुनेछ ।
५८. दण्ड सजाय: यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र हुने वन, वन्यजन्तु तथा वातावरण सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम दण्ड सजाय हुनेछ ।

परिच्छेद नौ

वनसम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था

५९. नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको भूमिका: यो ऐन कार्यान्वयनको लागि नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले आवश्यक सहयोग र स्रोत साधन उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

६०. वन तथा वातावरणसम्बन्धी बिषयगत समिति:

- (१) यस नगरपालिकाले वन क्षेत्रका बिषयमा समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन र अन्य आवश्यक कार्यहरू गर्नका लागी नगरपालिका तहमा नगर प्रमुखको संयोजकत्वमा वन तथा वातावरण समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने समिति सम्बन्धित निकायहरूका साथै सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, नेपाल, सरोकारवाला नागरिक समाज र निजी क्षेत्रको समेत प्रतिनिधित्व गराउनु पर्नेछ ।

६१. वन तथा वातावरण शाखाले वनसम्बन्धी कार्य गर्न सक्नेन:

- (१) यस नगरपालिकामा रहने वन तथा वातावरण सम्बन्धी शाखाले वन सम्बन्धी बिषयमा काम गर्नको लागि आवस्यक मानव स्रोतको व्यवस्था गरी वनका बिषयमा आवस्यक सहजीकरण र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।
- (२) वन तथा वातावरण शाखाले वनसम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्दा यस नगरपालिकामा रहेको बिषयगत समितिसँग सहकार्य र समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

६२. वनसम्बन्धी कायुक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेन:

- (१) यस नगरपालिकाले नेपालको संविधानको अनुसूची द र ९ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११९ उपदफा (२)(ज) र दफा ११९ उपदफा (४)(ड) मा उल्लेखित वन, वन्यजन्तु, जैविक विविधता वातावरणसम्बन्धी कार्यहरू गर्नको लागि उपभोक्ता समूह, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपाल, सरोकारवाला संघ संस्था तथा नागरिक समाज र निजी क्षेत्रसँग समेत समन्वय, परामर्श र सहकार्य गरि नगरपालिका स्तरको पञ्चवर्षीय तथा दिर्घकालिन वन योजना तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।
- (२) यस नगरपालिकाले वनसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूह र सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, नेपाल मार्फत संचालन गर्न प्राथमिकता दिनुपर्ने छ ।
- (३) यस नगरपालिकाले आफ्नो वन योजना कार्यान्वयनका क्रममा वन उपभोक्ता समुहको क्षमता विकास, सामुदायिक वनका कार्ययोजना तर्जुमा, संशोधन तथा परिमार्जन, वन उद्यम तथा पर्याप्यटन विकास लगायतका कार्यहरूको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने गरि नियमित रूपमा बजेट विनियोजन गर्न सक्नेछ ।

६४

हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद दश
विविध

६३. वन क्षेत्रमा प्रवेश नियमनः

- (१) वन संरक्षणको दृष्टिकोणले आवश्यक देखिएमा यस नगरपालिका र सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहले आफ्नो सबै वन क्षेत्र वा केहि निश्चित वन क्षेत्रमा केहि समयको लागि प्रवेश नियन्त्रण तथा निषेध गर्न सक्नेछ ।
- (२) सामुदायिक वन बाहेका वन क्षेत्रमा केहि समयका लागि प्रवेश निषेध गर्नु पर्ने भएमा सो सम्बन्धी व्यवस्था वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ र डिभिजन वन कार्यालयले वन क्षेत्रमा प्रवेश निषेध सम्बन्धि निर्णय गर्दा यस नगरपालिकासँग समन्वय,छलफल तथा परामर्श गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम वन क्षेत्रमा प्रवेश निषेध गर्दा परपरागत रूपमा उपयोग गर्दै आएको बाटो,पानी (खाने पानी,सिंचाई,पानीधाट) र धार्मिक तथा सांकृतिकको नियमित उपयोगमा प्रतिबन्ध लगाउन पाइने छैन ।

६४. सामाजिक प्रयोजनको लागि वन पैदावारको आपूर्ति: यस नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र धार्मिक तथा संस्कृतिक कार्य,विपद व्यवस्थापन, दाह संस्कार, विपन्न वर्गको घर गोठ निर्माण र अन्य अत्यावश्यक विकास निर्माणको लागि काठ दाउरा आवश्यक परेमा यस नगरपालिकाले सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह वा निजी वनवालालाई न्युनतम शुल्क लिई यि प्रयोजनका लागि काठ दाउरा आपूर्ति गर्नका लागि समन्वय गर्न सक्नेछ ।

६५. वेवारिसे वा दरियावुर्दी काठबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँडः प्रदेश सरकारले वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम यस नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र संकलित वेवारिसे वा दरियावुर्दी काठबाट प्राप्त रकमको पच्चीस प्रतिशत रकम यस नगरपालिकाको संचित कोषमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

६६. अन्तरस्थानीय तहमा फैलिएको वन व्यवस्थापनः यस नगरपालिका र छिमिकी स्थानीय तहबीच फैलिएको वनको दिगो व्यवस्थापनका लागि अन्तर स्थानीय तह वन समन्वय समिति गठन गरि त्यस्ता वनहरूको सामुदायिक वनका माध्यमबाट दिगो संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि सहजीकरण गरिनेछ ।

६७. वनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान र अभिलेखः

- (१) यस नगरपालिकामा रहेको वन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानका लागि आवश्यक अनुदानको व्यवस्था गरी वन विकासमा टेवा पुर्याउने योजना तर्जुमा गर्न सक्नेछ ।
- (२) यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेको वन पैदावार तथा जैविक विविधता र वन्यजन्तु तथा यि विषयसंग सम्बन्धित परस्परागत ज्ञान र अभ्यासहरूको अभिलेख तयार गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम तयार गरिएको अभिलेखलाई विधुतीय माध्यमबाट व्यवस्थित गरि समुदाय तथा सरोकारवालाहरूको पहुँचमा राख्नुपर्नेछ ।

६८. पुरस्कारसम्बन्धी व्यवस्था: वन संरक्षण र व्यवस्थापनमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने समुदाय,व्यक्ति वा संस्थालाई यस नगरपालिकाले आवश्यक पुरस्कारको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

६९. अधिकार प्रत्यायोजनः यस नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाले यस ऐन बमोजिम प्राप्त गरेको अधिकार कुनै पनि विषयगत समिति वा नगर प्रमुख लाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

७०. नियम निर्देशिका कार्यविधि र मार्गदर्शन बनाउन सक्ने: यस ऐनमा गरिएको व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि यस नगरपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि र मार्गदर्शन बनाउन सक्नेछ ।

७१. बचाउ तथा खारेजी र बाझिएमा गर्ने:

- (१) यस नगरपालिकाले वनका विषयमा यसअघि गरेका कार्यहरू यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।

६७
हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

(२) यो ऐन वा यस ऐनमा गरिएका व्यवस्थाहरु संघीय तथा प्रदेश कानूनमा गरिएका व्यवस्थाहरुसंग बाझाइएको हद सम्म अमान्य हुनेछ ।

७२. संसोधनः यस ऐनलाई आवश्यकता अनुसार नगरसभाले संसोधन गर्न सक्नेछ ।

आज्ञाले
हरिलाल पुरी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत